

Aan Provinciale Staten
Statencommissie Milieu en Mobiliteit

DATUM	13-10-2020	REFERENTIE	Roelof Mulder
ONS NUMMER	82183174	DOORKIESNUMMER	06-36570509
NUMMER PS	2020MM155	E-MAILADRES	roelof.mulder@provincie-utrecht.nl
BIJLAGE	2	PORTEFEUILLEHOUDER	Huib van Essen

Onderwerp Statenbrief:

Uitkomsten onderzoek scenario's en monitoring energietransitie provincie Utrecht

Voorgestelde behandeling:

Ter informatie

Geachte dames en heren,

Inleiding

Op internationaal, Europees en nationaal niveau zijn afspraken gemaakt om de opwarming van de aarde te beperken. In het Klimaatakkoord van Parijs is in 2015 afgesproken dat de opwarming van de aarde wordt beperkt tot minder dan twee graden Celsius ten opzichte van het pre-industriële tijdperk. Het streven is om de opwarming beperkt te houden tot anderhalve graad. Om haar bijdrage te leveren aan het halen van deze mondiale afspraken heeft de Europese Commissie onlangs de doelstelling aangescherpt van 40 naar 55% broeikasgasemissiereductie in 2030 ten opzicht van 1990. Mogelijk zal ook de nationale doelstelling van 49% reductie hierop aangepast worden.

De provincie Utrecht heeft met betrekking tot de energietransitie verschillende doelstellingen voor de korte (2023), middellange (2030) en lange termijn (2040) geformuleerd. In het Programmaplan Energietransitie 2020-2025 is aangegeven dat onderzocht gaat worden hoe deze doelstellingen zich tot elkaar verhouden en hoe monitoring van de doelstellingen kan worden ingericht. Dit onderzoek is nu uitgevoerd en treft u als bijlage bij deze statenbrief aan.

Voorgeschiedenis

- Tijdens de commissievergadering Milieu en Mobiliteit van 15 januari 2020 en de bespreking van het Programmaplan Energietransitie 2020-2025 in De Provinciale Statenvergadering van 29 januari 2020 is toegezegd om:
 - Scenario's uit te werken voor de ontwikkeling van de energievraag en de energievoorziening in de provincie Utrecht;
 - Te analyseren hoe de diverse provinciale en gemeentelijke doelstellingen zich verhouden tot deze scenario's en daarbij de opties aan te geven voor een consistente set doelstellingen met betrekking tot CO₂, energiebesparing en duurzame energieopwekking voor de provincie Utrecht;
 - Een voorstel te doen voor indicatoren die gebruikt kunnen worden voor een monitor met betrekking tot de energietransitie en de bijdrage daaraan vanuit het provinciale programma.
- Op 29 januari 2020 hebben Provinciale Staten het Programmaplan Energietransitie 2020-2025 vastgesteld.
- Tijdens een informatiesessie op 27 mei 2020 zijn de eerste resultaten van het onderzoek gepresenteerd ter ondersteuning aan het RES-debat en heeft u suggesties meegegeven voor het ontwikkelen van de monitor.

- Tijdens een informatiesessie op 16 september 2020 zijn het concept-onderzoek en het voorstel voor de indicatoren gepresenteerd.

Essentie / samenvatting:

Doelstellingen

In het Coalitieakkoord “Nieuwe Energie voor Utrecht” en in de Ontwerp Omgevingsvisie die wij op 17 maart hebben vastgesteld, is de ambitie opgenomen om uiterlijk in 2040 energieneutraal te zijn. Het coalitieakkoord bevat ook doelstellingen voor energiebesparing en opwekking van duurzame energie. Deze doelstellingen zijn gebaseerd op het Energieakkoord uit 2013, waarin een landelijke doelstelling van 16% duurzaam opgewekte energie in 2023 en een besparing op het finale energieverbruik van gemiddeld 1,5% per jaar is vastgelegd. Daarnaast hebben uw Staten zich gecommitteerd aan het Klimaatakkoord uit 2019, waarin een landelijke CO₂-emissiereductie van 49% in 2030 is afgesproken. De doelstellingen van de gemeenten in de provincie Utrecht lopen sterk uiteen en landelijke, provinciale en gemeentelijke doelstellingen vormen (nog) geen consistent geheel. Vanuit het Programmaplan Energietransitie 2020-2025 dragen we bij aan het realiseren van bovengenoemde doelstellingen.

Scenarioanalyse

In het onderzoek zijn 3 scenario's uitgewerkt die inzicht geven in de ontwikkeling van het energiegebruik en duurzame energieopwekking tot 2030. De scenarioanalyse laat bij verschillende beleidsvarianten zien hoe de uitkomsten zich verhouden tot de provinciale doelen. Dit geeft inzicht in de haalbaarheid van de ambities.

Er zijn drie scenario's uitgewerkt waarin een doorvertaling is gemaakt naar de specifieke Utrechtse situatie die zich kenmerkt door bovengemiddeld energiegebruik in de gebouwde omgeving en mobiliteit en een lager dan gemiddeld energiegebruik in de industrie en landbouw ten opzichte van het landelijke beeld. Het eerste scenario is een vertaling van de nationale doorrekeningen van het huidige beleid (Klimaatakkoord), zoals gemaakt in de Klimaat en Energie Verkenning (KEV), naar de Utrechtse situatie. Het tweede scenario betreft een doorrekening waarin energiebesparing, opwekking van duurzame energie en duurzame mobiliteit minder worden gestimuleerd dan in het huidige beleid. Het derde scenario betreft een doorrekening waarin deze zaken juist extra worden gestimuleerd. De scenario's zijn gebaseerd op nationaal stimuleringsbeleid omdat dit een grote invloed heeft op het tempo van de energietransitie. Vanuit provinciaal beleid zijn de concept RES-boden en de inspanningen uit het Programmaplan Energietransitie 2020-2025 in de scenario's meegenomen.

Haalbaarheid doelstellingen in relatie tot nationale en Europese ambities

De doorrekening van de scenario's op het gebied van CO₂-emissiereductie laat zien dat, bij realisatie van de RES-boden en de overige maatregelen uit het Klimaatakkoord, de afname van de CO₂-uitstoot in 2030 in lijn is met de landelijke doelstelling van 49%. Voor het behalen van de landelijke doelstelling is het niet noodzakelijk dat de CO₂-emissiereductie in elke provincie minimaal 49% bedraagt. Doorvertaling van de landelijke doelstelling naar het specifieke Utrechtse energieprofiel op basis van de 5 sectoren uit het Klimaatakkoord, geeft aan dat bij realisatie van de afspraken uit het klimaatakkoord de reductie in de provincie Utrecht lager zal zijn dan voor Nederland als geheel. Dit komt vooral omdat er in de provincie Utrecht relatief weinig fossiele elektriciteitsopwekking en zware industrie is. Deze 2 sectoren worden geacht op relatief korte termijn een grote bijdrage te leveren aan de CO₂-emissiereductie in 2030. In de sectoren gebouwde omgeving en mobiliteit, die zwaar wegen in de provincie Utrecht, daalt de CO₂-uitstoot naar verwachting minder snel, zeker ook gezien de verwachte toename van inwoners en mobiliteit in de komende 10 jaar.

De doorrekening van de scenario's op het gebied van energiegebruik levert het beeld op dat bij realisatie van de afspraken uit het klimaatakkoord, de energiebesparing tot 2030 achterblijft bij de doelstelling van een gemiddelde jaarlijkse besparing van 1,5% in de provincie Utrecht. De reden is dat de verwachte besparing van de verduurzaming van woningen en utiliteitsbouw, voor een groot deel teniet wordt gedaan door de verwachte relatief sterke groei van inwoners, mobiliteit en bedrijvigheid in onze provincie, waardoor de reductie van het energiegebruik *netto* lager uitkomt.

De doorrekening van de scenario's op het gebied van duurzame energieopwekking laat een bandbreedte zien van 18 tot 28% duurzaam opgewekte energie in de provincie Utrecht in 2030. De doelstelling van 16% is dus haalbaar, maar nog niet voor 2023. Van de benodigde elektriciteit zal, bij het realiseren van de concept RES-boden en stimulering van zon op dak, ca. 52% duurzaam opgewekt worden in 2030. Bij deze doorrekening is geen rekening gehouden met het potentieel van innovaties van duurzame elektriciteitsopwekking. Afgelopen decennia hebben innovaties in o.a. zonnepanelen en windmolens geleid tot sterke kostendalingen en een toename van vermogens en rendementen van deze technologieën. De verdere ontwikkeling daarvan in combinatie met andere innovaties die de komende 10 jaar marktrijp kunnen worden, kan bij voldoende grootschalige toepassing, een nog iets hoger percentage hernieuwbare elektriciteit in onze provincie mogelijk maken.

Met betrekking tot de doelstelling om in 2040 energieneutraal te zijn geven de onderzoekers aan dat energieneutraliteit nu niet éénduidig gedefinieerd is en dat het zich ook moeilijk laat definiëren. Een solide beleidsdoorrekening kan mede daardoor niet plaatsvinden. Energieneutraliteit zal volgens het onderzoek echter

ook in 2040 nog een stip op de horizon zijn. Om deze doelstelling te halen moet jaarlijks 2% energie worden bespaard en moet de opwek van duurzame energie zeer snel groeien. Dit wordt door Ecorys en TNO met de huidige inzet en ambities van het Rijk en de EU niet realistisch geacht.

Een consistente set doelstellingen

Het onderzoek laat zien dat de verschillende doelstellingen voor energiebesparing, duurzame opwekking en CO₂ emissiereductie niet consistent zijn met elkaar. Omdat de aard en de snelheid van de energietransitie in de provincie Utrecht voor een groot deel wordt beïnvloed door landelijk en Europees beleid, vinden wij het wenselijk om de doelstellingen voor de provincie Utrecht aan te laten sluiten bij de landelijke doelstellingen uit het Klimaatakkoord, zowel qua definitie als qua tijdshorizon. Daarnaast willen we graag ambitieuze doelen stellen voor die onderdelen waar we zelf het meeste invloed op hebben. Uitgangspunt hierbij is dat we gezien de grote urgentie van de aanpak van de klimaatverandering, vasthouden aan het ambitieniveau.

Voor de lange termijn zijn we voornemens om de ambitie “*energieneutraal in 2040*” te herformuleren naar de ambitie “zo spoedig mogelijk en uiterlijk in 2050 *CO₂-neutraal*”. Dit sluit aan bij het Klimaatakkoord, is eenduidiger te definiëren en monitoren en past bij de concern-brede doelstelling voor een klimaat-neutrale samenleving die is opgenomen in de programmabegroting. Voor energietransitie betekent dit dat de energievoorziening uiterlijk in 2050 klimaatneutraal moet zijn. Naast energietransitie zullen ook alle andere sectoren (waaronder landbouw, mobiliteit en (tegengaan van) bodemdaling) een belangrijke bijdrage moeten leveren aan de beoogde klimaatneutraliteit.

Ook voor de middellange termijn zijn we voornemens te kiezen voor doelstellingen die in lijn zijn met het Klimaatakkoord (landelijk 49% CO₂-emissiereductie in 2030). Hierbij houden we rekening met het feit dat de landelijke doelstelling mogelijk wordt verhoogd naar 55% in 2030. In plaats van een doelstelling voor het aandeel hernieuwbare energie, zullen we een doelstelling opnemen voor het aandeel hernieuwbare elektriciteit, omdat we hier als provincie meer invloed op hebben. Met de realisatie van de concept RES-boden en stimulering van zon op dak, achten wij een doelstelling van minimaal 55% in 2030 ambitieus maar haalbaar.

Daarnaast doen we veel inspanningen om energiebesparing in de gebouwde omgeving en mobiliteit te realiseren. Gezien de verwachte groei van het aantal woningen, inwoners en de daarmee gepaard gaande bedrijvigheid en mobiliteit, willen we een reductiedoelstelling op het energiegebruik per inwoner hanteren. In lijn met het Energieakkoord en het Coalitieakkoord is 1,5% (gemiddelde) jaarlijkse reductie van het energiegebruik per inwoner, een ambitieuze en haalbare doelstelling.

Via het in ontwikkeling zijnde monitoringsinstrument kan de voortgang van de realisatie van de doelstellingen voor energietransitie gevolgd worden. De concern-brede CO₂-monitor (motie 33 Drawdown, PS 8 juli 2020) zal deze lange termijn doelstelling monitoren. We willen, meer dan voorheen, gaan sturen op het realiseren van onze energiedoelstellingen door, waar de voortgang daar aanleiding toe mocht geven, onze inspanningen te intensiveren.

Monitoring

Het tweede deel van het uitgevoerde onderzoek bestaat uit een voorstel voor het opzetten van een monitoringsinstrument. Het voorziene resultaat is een *dashboard* met indicatoren die in de komende jaren inzicht geven in de energietransitie in de provincie Utrecht, de verwachte ontwikkelingen en de bijdrage van het programma Energietransitie. Daarbij heeft u een drietal wensen uitgesproken.

De eerste is het monitoren van de betaalbaarheid van de energietransitie middels de motie ‘de energietransitie moet voor iedereen betaalbaar zijn’. Hiertoe is in 2020 een onderzoek naar haalbaarheid en betaalbaarheid van de energietransitie uitgevoerd en wordt een aanpak Inclusieve Energietransitie uitgewerkt. Het onderzoek naar de ontwikkeling van de haalbaarheid en betaalbaarheid van de energietransitie zal periodiek worden herhaald en opgenomen in de monitor.

De tweede is monitoring van de opslag- en transportcapaciteit en leveringszekerheid, middels de motie ‘ruimte voor opslag’. De provincie Utrecht doet samen met Stedin een periodieke provinciale netimpactanalyse om opslag- en transportcapaciteit en leveringszekerheid in beeld te brengen en neemt de resultaten op in de monitor.

Omdat de twee bovenstaande indicatoren niet jaarlijks zullen veranderen en metingen relatief duur en arbeidsintensief zijn, zal de meetfrequentie waarschijnlijk maximaal één maal per 2 jaar zijn, tenzij ingrijpende veranderingen een andere frequentie rechtvaardigen.

De derde is het aanleveren van een projectenoverzicht voor zon-, wind- en duurzame warmteprojecten, zodat de ontwikkeling van duurzame energieopwekking inzichtelijk wordt. Deze aanvullende vraag is gesteld tijdens de informatiesessie op 27 mei 2020. Dit projectenoverzicht wordt gemaakt en opgenomen in de monitor.

Het onderzoek heeft een longlist van indicatoren opgeleverd die de komende jaren inzicht kunnen geven in de voortgang van de energietransitie en de bijdrage van het programma energietransitie 2020-2025 daaraan. Daarbij wordt een structuur gehanteerd bestaande uit 3 monitors die samen een geïntegreerd beeld geven. Het betreft

- een effectmonitor energietransitie provincie Utrecht. Dit deel van de monitor volgt de ontwikkeling van CO₂-emissiereductie, opwekking van duurzame energie, energiebesparing en betaalbaarheid op basis van gemeten waarden.
- een projectmonitor energietransitie provincie Utrecht. Dit deel van de monitor geeft een prognose van de verwachte ontwikkeling op basis van bekende projecten op het gebied van duurzame elektriciteit en warmte en de inpasbaarheid in het netwerk.
- Een programmamonitor energietransitie provincie Utrecht. Dit deel van de monitor brengt de voortgang in beeld van de realisatie van de doelen zoals deze zijn opgenomen in de doelenboom en de begroting.

De monitor zal worden ontwikkeld in overleg met het Interprovinciaal Overleg zodat vergelijkbaarheid en optelbaarheid van indicatoren op landelijk en regionaal (RES) niveau mogelijk worden. De effect- en projectmonitor zullen vanaf medio 2021 online te volgen zijn. Hierover wordt u op dat moment nader geïnformeerd. De programmamonitor is gereed en maakt onderdeel uit van de programmabegroting.

Meetbaar / beoogd beleidseffect

Consistente doelstellingen op het gebied van energietransitie in de provincie Utrecht en een monitoringsinstrument dat inzicht geeft in de realisatie van deze doelstellingen en de bijdrage van de provinciale organisatie.

Financiële consequenties

De kosten voor het uitvoeren van het provinciale beleid passend bij de doelstellingen en het inrichten van een monitoringsinstrument zijn voorzien in de programmabegroting van het programma energietransitie.

Vervolgprocedure / voortgang

Herformulering van de doelstellingen voor duurzame energieopwekking en energiebesparing kan bij het eerstvolgende moment in de planning & control cyclus (Zomernota 2021) worden meegenomen. De keuze om de lange termijnambitie “*energieneutraal* in 2040” te herformuleren naar de ambitie “zo spoedig mogelijk en uiterlijk in 2050 *CO₂-neutraal*”, zou bij de vaststelling van de Omgevingsvisie kunnen plaatsvinden.

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek stellen we vast dat de activiteiten van het Programmaplan Energietransitie 2020-2025 goed aansluiten bij de (aangepaste) doelen en zien wij geen aanleiding voor een koerswijziging van het programma. In het kader van de motie Drawdown zal komend jaar nader verkend worden welke mogelijkheden er zijn voor klimaatdoelstellingen voor andere sectoren dan energie, in lijn met ons commitment aan de ambitie uit het klimaatakkoord.

Concreet voorliggende vraag aan statencommissie / Provinciale Staten

Kennis nemen van de uitkomsten van het onderzoek scenario's en monitoring energietransitie provincie Utrecht.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

De voorzitter,

De secretaris,